

דבר תורה לפרשת השבוע
פרשת מטות מסעי - לכוון לטווח הארוך
הרב גור גלון
ישיבת הר ברכה

בפרשת השבוע אנו פוגשים את בקשתם של בני גד ובני ראובן להתיישב בעבר הירדן המזרחי, ואת תגובתו החריפה של משה רבנו:
וְהִנֵּה, קִמַּתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם, תַּרְבוֹת אַנְשִׁים חַטָּאִים, לִסְפוֹת עוֹד עַל חֶרֶן אֶף ה' אֵל יִשְׂרָאֵל! כִּי תִשׁוּבוּן מֵאֲחֵרָיו, וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחַוּ בַּמִּדְבָּר – וְשַׁחַתְתֶּם לְכָל הָעָם הַזֶּה!

גם בחז"ל אנו מוצאים ביקורת חריפה על בני גד ובני ראובן. נתמקד במדרש בילקוט שמעוני (במדבר רמז תשפו):

"לב חכם לימינו" – זה משה, "ולב כסיל לשמאלו" – אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את העקר טפל ואת הטפל עקר, שחבבו ממונם יותר מן הנפשות; שהן אומרים למשה: "גדרת צאן נבנה למקננו פה", ואחר כך "ערים לטפנו". אמר להם משה: אינו כך, אלא "בנו לכם ערים לטפכם", ואחר כך "וגדרות לצנאכם". זהו שאמר הכתוב: "חנה לנער על פי דרכו גם פי יזקין לא יסור ממנה". כתיב "וילך ראובן בימי קציר חטים", וכתוב "יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה".

מה הקשר בין הדודאים של ראובן, לבין בקשת בניו לגור בעבר הירדן? והאם דברי המדרש נאמרו לשבחו או לגנותו של ראובן?

פרשני המדרש נחלקו בשאלה זו. יש המפרשים אותם לשבח – "שכמו שבנערותו נשמר מן הגזל, כן לבסוף ביקש הארץ שבעבר הירדן כדי להרחיק עצמו מן הגזל, שאילו יכנסו לארץ ישראל, שאין המקום נאות למקנה, יצטרכו לרעות במקום גזל" (יפה תואר בראשית עב, א); ויש הרואים בהם גנאי, כפי שפירש המיוחס לרש"י: "כלומר דרך שתפס ראובן, תפסו בניו אחריו: הוא תפס דבר שהיה מצוי לו יותר – דודאים, וכן בניו תפסו דבר שהוא מצוי להם יותר – עבר הירדן, אע"פ שהייתה ארץ ישראל א"י טובה הימנה".

ה"ידי משה" מרחיב את הרעיון שהובא בדברי רש"י, ומבאר כי הפסוק מציין שהייתה זו עונת החיטים, ואף שהחיטים היו טובות יותר, לקח ראובן דווקא דודאים – כי זהו הצמח שמצא בשדה. ההליכה אחרי המצוי ולא אחרי הרצוי, אחרי המושג בקלות באופן עכשווי, ולא אחרי המועיל והטוב לטווח ארוך – זוהי התכונה שהוריש ראובן לבניו. אותה מציין יעקב בברכותיו לראובן: "פחז פמים אל תוותר פי עלית משפכי אבירי, אז חללת יצועי עלה" (בראשית מט, ד). מידת הפזיזות, העכשוויות, היא זו שמופיעה בשני המקומות, אצל האב ואצל זרעו.
על פי זה ניתן להבין גם את החלק הראשון של המדרש, בדבר העדפת הממון על פני הנפשות. העדפה זו של בני גד ובני ראובן נעשית מתוך אהבת המוחש, המורגש והעכשווי, על פני הנצח, הטוב האמיתי – שפירותיו אינם נראים אלא ממבט רחב ומקיף.

לאור האמור, נשאל גם את עצמנו: האם איננו שוקלים שיקולים קצרי טווח, כפי שעשו בני גד ובני ראובן? האם איננו שומעים לעיתים את הטענה: "כיצד אגדל משפחה גדולה? הרי זו טרחה מרובה והוצאה מרובה...". האם אין זו הקדמת ממון לנפשות?

המחשבה על הטווח הארוך נכונה ליחיד ולציבור. גם מנהיגי ישראל צריכים להתגבר על המחשבות קצרות הטווח ועל הרצון לשקט המיידי והעכשווי, ולהילחם באויבי ישראל – משנאי ה' – עד כלותם. לצערנו, המציאות מוכיחה שהחלטות על פי שיקולים המעדיפים לרווחים קצרי טווח עוליים ביוקר גדול לאחר מכן.
יהי רצון שנזכה להנהיג את חיינו מתוך ראייה ארוכה ורחבה, ומתוך כך נזכה לטוב האמיתי, ולא לטוב המדומה של חוסר הסבלנות, חוסר העמל והחוסר בחזון ארוך טווח.